

Комунальний заклад «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»
Комунальний заклад «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради
Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»
Комунальний заклад «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Центральноукраїнський національний технічний університет
Центральноукраїнський інститут розвитку людини Університету «Україна»
Донецький державний університет внутрішніх справ
Кіровоградський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України
Центр «Адвокат дитини» Вищої школи адвокатури Національної асоціації адвокатів України

III Всеукраїнська науково-практична конференція **«БЕЗПЕКА ДІТЕЙ В ІНТЕРНЕТІ: ПОПЕРЕДЖЕННЯ, ОСВІТА, ВЗАЄМОДІЯ»**

05-09 лютого 2024 року

[Сайт конференції](#)

[Сторінка матеріалів
учасників конференції](#)

[Відеозапис пленарного
засідання конференції](#)

Кропивницький
2024

УДК 004 (06)

Безпека дітей в Інтернеті: попередження, освіта, взаємодія: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Кропивницький, 05-09 лютого 2024 року / уклад. С.М. Єфіменко; за заг. ред. Г.В.Скрипки. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2024. 140 с.

*Друкується за рішенням вченої ради
комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»
(від 14 лютого 2024 року, протокол №2)*

Рецензенти:

Сергій БУРТОВИЙ, кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-дослідної діяльності та міжнародного співробітництва комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»;

Олександр УЛІЧЕВ – кандидат технічних наук, старший викладач кафедри кібербезпеки та програмного забезпечення Центральноукраїнського національного технічного університету.

Відповідальний за випуск – Віталій ДМИТРУК

Збірник матеріалів конференції містить основні результати науково-практичних пошуків освітян, правоохоронців, представників громадських організацій та державних органів різних областей України щодо осмислення, виявлення та поширення ефективних практик, які сприяють забезпеченню безпеки дітей в Інтернеті, а також розвитку кіберграмотності педагогічної спільноти.

Матеріали опубліковані в авторській редакції.

ЗМІСТ

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ВИМІР ПОНЯТТЯ «ПРАВА ДИТИНИ В ІНТЕРНЕТІ»	6
ШАЄЦ Єлизавета Правопорушення в інтернеті: вплив вікового фактору на виявлення та фіксацію.....	6
ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	8
ВІДБОРЕНКО Інна Протидія дезінформації в контексті російсько-української війни.	8
ДУНЯШЕНКО Наталія Інформаційна грамотність у соціальних мережах як складова інформаційної безпеки сучасних дітей.	9
ЄФІМЕНКО Світлана Безпека неповнолітніх інтернет-користувачів в умовах воєнного стану.	12
КУЧЕРЕНКО Марина Сучасні методи виявлення фейків у соціальних мережах.....	16
ЛУНГОЛ Ольга, ПОЗІГУН Богдан Вплив медіа та інтернету на формування й поширення сучасних молодіжних агресивних субкультур	20
СЕВЕРИНА Любов Соцмережі та війна: як уберегти дітей від небезпеки. .	22
ТКАЧЕНКО Дар'я, ГАБОРЕЦЬ Ольга Інформаційна грамотність як ключовий елемент захисту дітей від інформаційних загроз у воєнний період	25
ТКАЧЕНКО Марина Основні інформаційні загрози для дітей в умовах воєнного стану	26
ЯКИМ Тетяна Формування безпечної поведінки дітей в інтернет-мережі..	30
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ІНТЕРНЕТІ	33
БАБКОВА Олена, СТАДНИЧЕНКО Кіра Формування базових компетенцій безпечної поведінки підлітків в інтернеті	33
БАРЛІТ Оксана Високий рівень інформаційно-комунікаційної компетентності педагога як необхідна умова розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів освіти.....	37
БАРНА Ольга Наступність у формуванні компетентностей учнів з питань безпеки в інтернеті: проблеми та шляхи їх вирішення.....	39
ВОРОЖБИТ-ГОРБАТЮК Вікторія Рекурсивне мислення здобувачів освіти в установах виконання покарань - умова формування безпечної поведінки в мережевому просторі	44
ГАБОРЕЦЬ Ольга, БАЛАНЕНКО Анастасія Вплив медійної грамотності на запобігання онлайн-загроз серед дітей.....	47
ТКАЧЕНКО Людмила Навички медіаграмотності у взаємодії з учасниками освітнього процесу в закладі дошкільної освіти	48
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ВИМІР ПОНЯТЬ «ЦИФРОВІ СЛІДИ», «ЦИФРОВІ ТІНІ».....	52
ОРЕЛ Ірина Соціально-педагогічний вимір понять «цифрові сліди», «цифрові тіні».	52

СТВОРЕННЯ ЯКІСНОГО БЕЗПЕЧНОГО УКРАЇНОМОВНОГО КОНТЕНТУ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ: ТRENДИ, РОЛІ, МОЖЛИВОСТІ	54
ВАСИЛЬЄВ Денис Розвиток україномовного контенту в мережі інтернет .	54
КРАВЧЕНКО Олена Штучний інтелект у освітньому процесі: сучасні тенденції	56
ЛИТВИНЕНКО Ольга Еволюція ChatGPT: від мовної моделі до інтелектуального помічника.....	59
СІКОРСЬКА Тетяна Інструменти вчителя-словесника і реалії сьогодення.	62
НЕБЕЗПЕЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ОНЛАЙН: РИЗИКИ, ПРАВИЛА, МЕХАНІЗМИ ЗВЕРНЕННЯ ПРО ДОПОМОГУ Й ЗАХИСТ	63
ЛУНГОЛ Ольга, ТОРГАЛО Павло Ідентифікація небезпек та розвиток стратегій захисту у віртуальному світі.....	63
МЕЛЕШКО Єлизавета Інформаційно-психологічні впливи у формі цифрового газлайтингу у соціальних мережах та способи захисту	65
МИХАЙЛЮК Іванна Превенція секстингу серед школярів у небезпечному віртуальному світі.....	69
ПАВЛЮК Денис Обережно! Шахрайство! Як не потрапити на гачок шахрая? Допоможе Stopfraud/MRIYA.....	71
ПОДМАЗІН Сергій Проблема інтернет-залежності дітей та підлітків.....	71
СУРЖКО Ольга Безпечне спілкування в інтернеті: цікаві казки ігри та вправи для дітей різного віку.. ..	75
ФАМІЛЯРСЬКА Лариса Різновиди загроз в освітній онлайн-комунікації.	76
ТЕХНОЛОГІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ТА РІШЕННЯ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРУ ДИТИНИ	79
АМАНГЕЛДІЄВА Анна Сучасні технології як інструмент соціальної профілактики кіберправопорушень серед дітей.	79
БАБІЧ Анна Інструменти забезпечення формування безпечного інтернет- простору дитини.	81
ВОЛОШИНА Тетяна, МАРКО Наталія Формування безпечного онлайн- простору для дітей з особливими освітніми потребами.	84
ГРУШКО Роман Безпека в інтернеті для дітей: як хмарні технології та розвинена цифрова компетентність стають ключовими рішеннями.....	86
ПОЙДА Сергій Інструменти формування навичок безпечного використання сервісів мережі Інтернет.	90
РОЗВИТОК КІБЕРГРАМОТНОСТІ ПЕДАГОГА	92
БОЙКО Ірина Безпека: аксіологічний підхід.	92
ВОЛЄГОВА Наталія Цифровізація освітнього процесу закладу дошкільної освіти як тренд сучасного суспільства.	95
ГЕНСЕРУК Галина, МАРТИНЮК Сергій Підготовка майбутніх учителів до розвитку цифрової безпеки в учнів.....	101
ГРАБОВСЬКИЙ Петро Цифрові інструменти Google для захисту користувача в інтернеті як складова кіберграмотності педагога.....	103

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ БЕЗПЕКИ В УЧНІВ

Галина ГЕНСЕРУК, Сергій МАРТИНЮК

Швидкий темп розвитку мережі Інтернет, цифрового обладнання, використання цифрових технологій в закладах освіти є дуже важливими передумовами для багатьох повсякденних дій в сучасному суспільстві. Цифрова компетентність стала необхідною для багатьох професій. Концепція цифрової компетентності і цифрової грамотності зазнала тривалого розвитку. Серед найпоширеніших поглядів на цифрову грамотність на сьогоднішній день є те, що цифрову грамотність можна розуміти як взаємопов'язаний набір навичок або компетенцій, необхідних для успіху в епоху цифрових технологій. Компетенції щодо використання цифрових технологій вважаються необхідною умовою для розвитку цифрових навичок [1].

Важливість цифрової компетенції була визнана Європейським парламентом та Європейською радою в 2006 році. Цифрова компетентність була визначена як одна з восьми ключових компетенцій для навчання впродовж життя та передбачає впевнене та критичне використання цифрових технологій для роботи, дозвілля, навчання та спілкування. Комп'ютерна та інформаційна грамотність описується науковцями як «досягнення учнів у роботі з технологіями в різних контекстах», як «здатність використовувати комп'ютер для дослідження, створення та спілкування з метою ефективної участі вдома, у школі, на робочому місці та в суспільстві» [4].

Здатність розпізнавати проблеми, пов'язані з цифровими технологіями у контексті безпеки є однією з важливих компетенцій. У сучасних дослідженнях виокремлено такі компоненти цифрової безпеки: кібербулінг, безпека в Інтернеті та захист користувачів.

Безпека передбачає захист інформації та комунікації користувачів від проблем, спричинених використанням цифрових технологій. Це пов'язано з конфіденційністю, цілісністю та ефективністю інтернет-технологій та інформації. Безпека означає знання, здібності та ставлення вчителів до розробки навчального контенту, який сприяє, моделює та навчає учнів як цифрових громадян. Вчителі відіграють особливу роль у розвитку цифрової компетентності учнів, оскільки вчитель є зразком, який піклується, орієнтує та навчає інших відповідальному використанню цифрових технологій, безпечному спілкуванню та співпраці, а також обміну інформацією через Інтернет. Однак ця роль може викликати проблеми через помилкову концепцію, згідно з якою вчителі навчають про безпеку так, ніби учні розуміють і мають єдине поняття про Інтернет.

Рамки DigComp і DigCompEdu забезпечили основу для розвитку цифрової компетентності освітян. Вони включають компетенції щодо цифрової безпеки. У них наголошено на відповідальному використанні, повазі до принципів конфіденційності в Інтернеті, які стосуються особистості та інших, піклування про довкілля. У сфері безпеки компетентний користувач може переглядати

конфігурацію безпеки систем і програм, власного комп'ютерного обладнання, налаштовувати та змінювати параметри безпеки своїх електронних пристроїв, шифрувати електронні листи та архіви, а також застосовувати фільтри, щоб уникнути електронного спаму.

Рамки цифрової компетентності для громадян (DigComp) та вчителів (DigCompEdu) включають та описують усі 5 сфер цифрової компетентності. В нашому дослідженні ми детальніше зупинимось на сфері Безпека (Safety).

В рамці DigComp четвертою компетенцією є Безпека. Вона включає наступні виміри [2]:

- 4.1. Захист пристроїв.
- 4.2 Захист персональних даних і конфіденційність.
- 4.3 Захист здоров'я та благополуччя.
- 4.4 Захист навколишнього середовища.

Рівень компетентності майбутніх учителів у часи постправди та фейкових новин, зокрема пов'язаних із цифровою безпекою, є ключовими індикаторами освітньої підготовки.

В нормативних документах, дослідженнях та стратегічних планах окреслено заходи, які сприяють запобіганню проблем, пов'язаних з безпекою, особливо в уразливих групах, за допомогою таких дій, як включення контенту про безпеку та відповідальне використання Інтернету; розробка програм для підвищення обізнаності та покращення довіри та спілкування під час використання Інтернету; розвиток цифрової компетентності батьків і вчителів в контексті цифрової безпеки.

Системи освіти в різних країнах визнають важливість підготовки вчителів до володіння цифровими технологіями, особливо щодо питань безпеки [4]. У підготовці майбутніх учителів безпека має визначатися як питання високого пріоритету в освітній галузі. Цифровому вчителю потрібні знання (педагогічні та змістовні), здібності (соціальні та технічні), а також ставлення до цифрової безпеки та того, як цьому навчати. Вчителі мають взяти на себе відповідальність за навчання цифровій безпеці та ознайомленню своїх учнів з правилами поведінки в Інтернеті. Однак вчителям часто бракує достатньої підготовки, щоб зрозуміти усі ризики. Педагог може слугувати моделлю, щоб допомогти покращити поведінку учнів під час використання технологій, вести бесіди про ризики та шкоду і суттєво впливати на учнів своїми діями.

Нова цифрова культура вимагає вчителів, які є компетентними, практичними та орієнтованими на навчання критичних, відповідальних громадян. Різноманітні дослідження вказують на нагальну потребу в тому, щоб заклади вищої освіти взяли на себе цілісну спрямованість, яка гарантувала б підготовку з підвищення безпеки як питання високого пріоритету в освіті, особливо в програмах підготовки вчителів [3, 5].

Отже, сьогодні є важливою консолідація дій і освітніх заходів в закладах освіти, спільна відповідальність батьків і вчителів, а також необхідність у створенні освітніх програми, які допомагали б уникнути загроз і захиститися від небезпек цифрового світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Генсерук Г. Р. Цифрова компетентність як одна із професійно значущих компетентностей майбутніх учителів. *Open educational e-environment of modern University*. Київ. 2019. № 6. С. 8–16.
2. DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC106281>.
3. Engen B.K., Giæver T.H., & Mifsud L. Guidelines and regulations for teaching digital competence In schools and teacher education: a weak link? *Nordic Journal of Digital Literacy*. 2015. 10. P. 172-186.
4. Napal M., Peñalva-Vélez A., & Mendióroz A. Development of digital competence in secondary education teachers' training. *Education Sciences*. 2018. 8, P. 104-112.
5. Shin S. K. Teaching critical, ethical, and safe use of ICT to teachers. *Language Learning & Technology*. 2015. vol. 19. no. 1. pp. 181–197.

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ GOOGLE ДЛЯ ЗАХИСТУ КОРИСТУВАЧА В ІНТЕРНЕТІ ЯК СКЛАДОВА КІБЕРГРАМОТНОСТІ ПЕДАГОГА

Петро ГРАБОВСЬКИЙ

Сучасні трансформаційні процеси у сфері освіти, що відбуваються завдяки застосуванню цифрових засобів, передбачають серед іншого створення безпечного електронного освітнього середовища у відповідних закладах (ЗВО, ЗЗСО і тд.) та розвиток цифрової компетентності педагогічних працівників [1]. Разом з тим, відповідно до діючого професійного стандарту вчитель має бути здатним уникати небезпек у інформаційному середовищі, забезпечувати захист і збереження персональних даних (зокрема власних або учнів та їх батьків) [2]. Водночас, переважна більшість педагогічних працівників, учнів ЗЗСО для реалізації освітнього процесу в умовах воєнного стану [3] за дистанційною або змішаною формами навчання використовують відповідні цифрові застосунки Google (ClassRoom, Meet, Forms, Drive та інші), що доступні у особистому або корпоративному (Workspace for Education) облікових записках. Таким чином, обізнаність про пропонувані Google цифрові інструменти для захисту користувача в інтернеті, здатність їх використання у професійній діяльності є наразі важливою складовою кіберграмотності сучасного педагога та основою його кібербезпеки.

У відповідних нормативних документах [4] останній із зазначених вище термінів трактується як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз. Серед них можна виділити такі: програмно-технічні, що передбачають ураження програмно-апаратного забезпечення інформаційно-комунікаційних систем та мереж; економічні (зловмисне